

POJMOVNE METAFORE SPASENJA I GREHA U BAPTISTIČKIM PROPOVEDIMA¹

Ovo istraživanje ispituje na koji način se pojmovi SPASENJE i GREH konceptualizuju u baptističkim propovedima na srpskom jeziku. Cilj rada je identifikacija pojmovnih metafora za spasenje i greh i njihova klasifikacija u pojmovne domene prema semantičkoj sličnosti. Korpus čine tri propovedi baptističkih pastora s teritorije Vojvodine, koje su transkribovane i analizirane. Analiza i interpretacija metafora zasniva se na kognitivnolingvističkom pristupu i teoriji pojmovnih metafora. Iz korpusa je ekscerpirano ukupno 25 pojmovnih metafora, od kojih 14 spada u domen spasenja, a 11 u domen greha. Metafore spasenja grupisane su u četiri domena: preobražaj i novi život, vrednost, simbolička zaštita i oslobođenje i isceljenje. Metafore greha klasifikovane su u domene ropstva, negativne funkcije i nasledstva. Rezultati istraživanja ukazuju na to da metafore spasenja naglašavaju unutrašnju transformaciju, vrednost spasenja kao dara i zaštitu koju vernici dobijaju, dok metafore greha ističu ograničavajuću i destruktivnu prirodu greha. Kontrast između metafora spasenja i greha omogućava jasnije razumevanje teoloških koncepata. Istraživanje pruža uvid u to kako pojmovne metafore oblikuju razumevanje apstraktnih teoloških pojmova u propovedničkom diskursu.

KLJUČNE REČI: pojmovne metafore, spasenje, greh, teološki diskurs.

1. Uvod

Ovaj rad se bavi analizom pojmovnih metafora u religijskom diskursu na srpskom jeziku, s fokusom na konceptualizaciji GREHA i SPASENJA u propovedima baptističke denominacije. Ciljevi istraživanja su: 1) izdvojiti pojmovne metafore u kojima je SPASENJE ciljni domen i grupisati ih u pojmovne domene prema semantičkoj sličnosti; 2) identifikovati pojmovne metafore u kojima je GREH ciljni domen i grupisati ih u pojmovne domene prema semantičkoj sličnosti.

Vera je jedan od uobičajenih ciljnih domena u kognitivnoj lingvistici (Klikovac 2004: 19). Greh i spasenje predstavljaju centralne teološke kategorije u hrišćanskoj doktrini. Iako su ovi pojmovi od velikog značaja, apstraktnost otežava njihovo

¹ Ovaj rad je dorađena verzija seminarskog rada *Metafore u jeziku propovedi*, koji je napisan u okviru predmeta Primenjena kognitivna lingvistika na doktorskim studijama na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, pod mentorstvom prof. dr Biljane Radić Bojanić.

shvatanje. Iz tog razloga, razumevanje greha i spasenja često zavisi od metaforičkih prenosa u konkretnije domene.

Autor ovog rada nije pronašao prethodne studije čija je tema konceptualizacija greha ili spasenja na srpskom jeziku. Ipak, Zarifović Grković (2020) ispitala je na osnovu analize frazeologizama konceptualizaciju gordosti kao jednog od sedam smrtnih grehova u srpskom i nemačkom jeziku. Nalazi njenog istraživanja ukazuju na to da se gordost u srpskom jeziku uglavnom konceptualizuje pomoću sledećih metafora: GORDOST JE GORE (Zarifović Grković 2020: 21), GORDOST JE DRUŠTVENA SUPERIORNOST (Zarifović Grković 2020: 22), GORDOST JE FIZIČKA SILA (Zarifović Grković 2020: 25), GORDOST JE OTEŽANA VIDLJIVOST / NEMOGUĆNOST VIDA (Zarifović Grković 2020: 26), GORDOST JE SITOST (Zarifović Grković 2020: 27) i GORDOST JE LOMLJIV PREDMET (Zarifović Grković 2020: 28). S druge strane, postoji nekoliko inostranih istraživanja koja pominju konceptualizaciju greha. Nalazi istraživanja koje je zasnovano na analizi *Svetog pisma* na starogrčkom jeziku upućuju na to da se greh često posmatra kao osoba (Owiredu 2021: 98). Preciznije, utvrđeno je da se za njega koriste naredne metafore: GREH JE CAR (NAD LJUDIMA) (Owiredu 2021: 94), GREH JE VLADAR (Owiredu 2021: 94), GREH JE GOSPODAR (Owiredu 2021: 95), GREH JE MAJKA (SMRTI) (Owiredu 2021: 96), GREH JE DETE (POŽUDE) (Owiredu 2021: 97) i GREH JE SMRTONOSNI ISPLATILAC (Owiredu 2021: 95). Za većinu pomenutih metafora greha zajednička je moć nad ljudima, visok položaj i negativna konotacija. Pored toga, Kevečes navodi da se greh konceptualizuje i kao moralni dug prema Bogu, a on proističe iz konceptualizacije moralnosti kao računovodstva (Kövecses 2011: 342).

Prema našim saznanjima, ni pojmovne metafore čiji je ciljni domen SPASENJE nisu bile predmet prethodnih istraživanja na srpskom jeziku. Međutim, na osnovu analize *Novog zaveta* Ričard Bek je sastavio spisak biblijskih pojmovnih metafora za spasenje: SPASENJE JE ČISTOTA, SPASENJE JE ISPLATA, SPASENJE JE OPRAVDANJE, SPASENJE JE OSLOBOĐENJE, SPASENJE JE SVETLOST, SPASENJE JE ZDRAVLJE, SPASENJE JE PRIJATELJSTVO S BOGOM, SPASENJE JE MIR, SPASENJE JE ZNANJE, SPASENJE JE USINJENJE, SPASENJE JE NAKALEMLJENA BILJKA, SPASENJE JE VID, SPASENJE JE ZRELOST, SPASENJE JE ŽIVOT, SPASENJE JE STAJANJE, SPASENJE JE POBEDA, SPASENJE JE BUDNOST i SPASENJE JE OTKUP (Beck 2011: 34). Navedene pojmovne metafore za spasenje jasno ističu njegovu višeslojnu prirodu.

2. Korpus i metodologija

Korpus za ovu studiju čine tri propovedi baptističkih pastora s teritorije Vojvodine. Prva analiza obuhvata propoved *Sila Hristovog dela na krstu*, autora Zorana Tornjanskog, iz 2019. godine (P1). Druga, *Sigurnost spasenja*, delo dr Ondreja Franke, takođe potiče iz 2019. godine (P2), dok treća propoved, autora

Petra Pilića, datira iz 2018. godine (P3). Sve tri propovedi traju između 45 i 60 minuta i dostupne su na platformi Jutjub, što omogućava proverljivu analizu. Nakon transkripcije, utvrđeno je da tekstualni obim propovedi varira i da u proseku iznosi 6 731 reč po propovedi. Analitičke jedinice koje su korišćene jesu fraze ili klauze, u zavisnosti od minimalnog konteksta potrebnog za preciznu identifikaciju i tumačenje metafora. Na taj način je iz korpusa izdvojeno 25 pojmovnih metafora. Pre sprovođenja istraživanja, autor je obezbedio saglasnost propovednikâ za naučnoistraživačku upotrebu materijala. Ekscerpirane metafore su potom sistematizovane prema ciljnim domenima.

3. Teorijski okvir

Kognitivna lingvistika integriše saznanja iz kognitivnih nauka i geštalt psihologije kako bi objasnila odnos između jezika i ljudskog mišljenja (Evans – Green 2006: 3). Ovaj pristup polazi od teze da jezik odražava način na koji ljudi konceptualizuju različite aspekte sveta. Jedan od centralnih principa kognitivne lingvistike jeste generalizacija, odnosno nastojanje da se opišu opšti principi koji upravljaju svim aspektima ljudskog jezika (Lakoff 1990: 40). Poseban značaj pridaje se pojmu utelovljenja, koji naglašava da senzomotorno iskustvo oblikuje način na koji razumemo svet (Evans – Green 2006: 45). Lejkof i Džonson uvode centralne pojmove pojmovnih projekcija: pojmovne metafore i metonimije (Evans – Green 2006: 154). Pojmovna metafora je oblik mišljenja kroz koji se apstraktni pojmovi (*ciljni domeni*) razumeju posredstvom poznatih iskustava (*izvorni domeni*) (Evans – Green 2006: 286). Metonimija pak funkcioniše na principu bliskosti ili povezanosti između pojmova, pri čemu jedan entitet simbolički upućuje na drugi (Ungerer – Schmid 2006: 115). Pojmovne metafore su jednosmerne: ciljni pojam se strukturise pomoću izvornog, ali ne i obrnuto. Istovremeno, određeni aspekti ciljnog pojma mogu biti istaknuti ili zamagljeni (Evans – Green 2006: 303). Preslikavanje podrazumeva tri elementa: ciljni koncept, izvorni koncept i opseg preslikavanja, koji definiše aspekte izvornog domena koje je moguće preneti na ciljni (Ungerer – Schmid 2006: 119). Metafore se dele na: strukturne metafore (npr. RASPRAVA JE RAT) (Lakoff – Johson 2003: 4), orijentacione metafore, koje koriste prostorne relacije za strukturiranje značenja (npr. TUGA JE DOLE) (Lakoff – Johson 2003: 15) i ontološke metafore, koje apstraktne pojmove tretiraju kao fizičke entitete (npr. UM JE MAŠINA) (Lakoff – Johson 2003: 27). Primena pojmovnih metafora omogućava da se složeni pojmovi tumače kroz poznate obrasce iskustva.

4. Analiza

Prilikom analize pojmovnih metafora u pomenutim propovedima utvrđeno je da ciljni domen SPASENJE čini 14 metafora, dok se ciljni domen GREH sastoji od 11 metafora. Sledi prikaz ekscerpiranih pojmovnih metafora.

4.1. Ciljni domen SPASENJE

Teolog Bloš spasenje definiše kao besplatni božji dar koji se ne može zaslužiti delima, a čovek se spasava na osnovu pravednosti Isusa Hristosa, koji je stao na njegovo mesto (Bloesch 1989: 164). Spasenje je božje delo na grešniku i dar je božje milosti (Bloesch 1989: 164). U ovom istraživanju, pojam spasenja je zastupljen sa 14 pojmovnih metafora, koje se mogu klasifikovati u četiri domena: domen preobražaja i života, domen vrednosti, domen zaštite i domen oslobođenja.

U okviru domena preobražaja i života analizirane su metafore koje slede: SPASENJE JE PREOBRAĆANJE, SPASENJE JE UZVISIVANJE, SPASENJE JE ŽIVOT, SPASENJE JE PROSVETLJENJE i SPASENJE JE (PONOVO) ROĐENJE. Ova kategorija obuhvata praktičnu, intelektualnu i duhovnu dimenziju spasenja. Jedna od ključnih pojmovnih metafora jeste SPASENJE JE (PONOVO) ROĐENJE, ekscerpirana iz primera: *Neka je blagosloven Bog i Otac Gospoda našega Isusa Hrista koji nas je [...] ponovo rodio* (P2); i: *Danas si se rodio / danas si se rodila* (P3). U fokusu prve metafore jeste ideja da je spasenje neophodno za duhovno rođenje. U potonjem primeru ukazuje se na to da je dan kada je osoba poverovala u Boga zapravo njen duhovni rođendan. U skladu s tim, može se reći da se ova metafora zasniva na relaciji DUHOVNO JE FIZIČKO. Verovanje da je nepoznavanje Boga duhovna smrt osnova je za metafore SPASENJE JE ŽIVOT, SPASENJE JE SLOBODA/OSLOBOĐENJE i SPASENJE JE IZLEČENJE, izdvojene iz primera: *Možeš biti slobodan, oslobođen, izlečen, podignut, oživiljen, a iznad svega, možeš ući u moje carstvo* (P2). U istoj rečenici javlja se i prostorna metafora SPASENJE JE UZVISIVANJE, pošto biti podignut u ovom kontekstu znači biti spasen. Ona se temelji na metaforama GREH JE NISKO, odnosno LOŠE JE NISKO, što je u skladu s prethodno zabeleženim metaforama, prema kojima su loše stvari dole (Lakoff – Johnson 2003: 16), a DOSPEVANJE U NEPOVOLJNIJI POLOŽAJ JE KRETANJE NANIŽE (Rasulić 2004: 224). Kod metafore SPASENJE JE UZVISIVANJE koristi se konkretan, iskustveno doživljeni aspekt stvarnosti, odnosno promena položaja u prostoru, kako bi se razumela duhovna promena.

U primeru: *Sigurno si moj obraćenik, a da nisi od Gospoda bio obraćen* (P2) vidljiva je metafora SPASENJE JE PREOBRAĆANJE. Reč *preobraćanje* potiče od latinske reči *conversio* i znači *preokret* (Vuković – Todorović 2020: 256). U ovom kontekstu odnosi se na „preobraćanje od bezverja ka životu u veri” (Vuković – Todorović 2020: 256) – dakle, na okretanje od života u grehu ka Bogu. Promena usmerenja, odnosno položaja u prostoru, tumači se kao promena duhovne pozicije. Na kraju,

SPASENJE JE PROSVETLJENJE, što se zaključuje na osnovu primera: [...] *kada nas Duh sveti prosvetljava, daje nam večni život [...] nanovo (nas) rađa [...] (P2)*. Za razumevanje te metafore važno je shvatiti ideje iza metafora koje su povezane s njom, a to su: SVETLOST JE DOBRO i NEVERA JE SLEPILO. U osnovi metafore SVETLOST JE DOBRO jesu biološke karakteristike ljudskog vida – kao vrsta, ljudi loše vide u mraku i ne mogu jasno da uoče potencijalne opasnosti. Kevečes navodi da SVETLOST i TAMA spadaju u frekventne izvorne domene i dodaje da je često pozitivno vrednovanje svetlosti, a negativno vrednovanje tame (Kövecses 2002: 85). NEVERA JE SLEPILO zasniva se na ideji da osoba koja nije vernik ne vidi istinu, odnosno da je u mraku.

Ako se ovo uzme u obzir, iz toga proističe da metafora SPASENJE JE PROSVETLJENJE znači da spasenje čoveku otvara oči za duhovne istine, odnosno da ga izvodi iz mraka greha u svetlost, koja simbolizuje dobro. Ova metafora se direktno može povezati s metaforom RAZUMETI JE VIDETI (Lakoff – Johnson 1999: 545), prema kojoj je proces razumevanja strukturisan kroz iskustvo vida. Razumeti znači jasno videti, a biti u tami znači ne razumeti ili biti zbunjen. U ovom kontekstu, prosvetljenje spasenja predstavlja metaforičko otvaranje očiju, koje omogućava razumevanje duhovnih istina. Metaforama iz domena preobražaja i života naglašava se da spasenje nije samo oslobođenje od greha nego je i novi početak života.

O spasenju se u propovedima često govori služeći se metaforama iz domena vrednosti koje ljudi poseduju, kao što su: SPASENJE JE DAR, SPASENJE JE VLASNIŠTVO, SPASENJE JE NASLEDSTVO i SPASENJE JE JELO. U primeru: [...] *zato što smo primili to spasenje od Boga (P2)*, evidentna je metafora SPASENJE JE DAR. Ističe se da Bog čoveku daje spasenje na dar. U skladu s tim je i metafora: SPASENJE JE VLASNIŠTVO, iz odeljka: [...] *ne znači da svi oni koji ispovedaju Hrista poseduju i spasenje (P2)*, koja se nadovezuje na ideje izražene prethodnom metaforom. Dar postaje vlasništvo primaoca poklona. Treća metafora sličnog tipa jeste SPASENJE JE NASLEDSTVO, iz primera: [...] *da ćemo primiti nasledstvo koje je nepropadljivo [...] (P2)*. U okviru ove metafore spasenje je konceptualizovano kao nasledstvo, a Bog kao ostavilac. Kontrastiraju se nebesko i zemaljsko nasledstvo tako što se spasenje opisuje kao nepropadljivo. U okviru ovog domena nalazi se i neobična metafora SPASENJE (NI)JE JELO. Kada govori o jednom od poimanja spasenja koje smatra pogrešnim, propovednik navodi: [...] *ali morate tu u to spasenje uključiti i krštenje, mora da se krsti, pa onda sakramenti, pa onda sve to uzmete, pomešate sa dobrim delima [...] (P1)*. Sledi da je spasenje jelo, a da su sakramenti i dobra dela sastojci. Upotrebom ove metafore ističe se da, prema ovom pogledu na spasenje, do njega dolazi aktivnim angažmanom čoveka koji vrši moralna dela, što je u suprotnosti s uverenjem baptista da se spasava verom (*Sola fide*). U domenu vrednosti, spasenje se naglašava kao nešto dragoceno, što se može dobiti ili naslediti. Metafore iz ove grupe sugerišu da spasenje ima oipljivu vrednost.

Za konceptualizaciju spasenja koriste se i metafore iz domena zaštite, kao štu su: SPASENJE JE UŽE, SPASENJE JE HALJINA i SPASENJE JE PEČAT. Prva navedena metafora ekscerpirana je iz primera: *Braćo i sestre, verujmo našem Ocu nebeskom, da će on nas držati na tom užetu* (P2). Ovim se usredsređuje na to da je spasenje čvrsto i pouzdano, i da sadrži dve strane – onu koja pruža uže (Bog) i onu koja uže uzima (čovek). Naredna metafora je SPASENJE JE HALJINA, izvučena iz primera: *Da li nam je Bog dao zakrpljenu haljinu ili nam je dao novu haljinu?* (P2). Ako se o spasenju govori kao o haljini, podvlači se da ono štiti čoveka od negativnih spoljašnjih uticaja, ali i da ga ulepšava i obeležava, pošto odeća odražava neku karakteristiku vlasnika. Metafora SPASENJE JE PEČAT ogleda se u narednom iskazu: *Kada ste čuli tu istinitu poruku, radosnu vest o vašem spasenju, vi ste poverovali u Hrista. Bog je utisnuo svoj pečat na vas tako što vam je dao obećanog Duha svetog* (P2). Stoga se spasenje oslikava kao potvrda božje zaštite, budući da ga sam Bog utiskuje. Istovremeno, poput zapečaćenog pisma koje se ne može otvoriti, pečat štiti od duhovne štete.

Pored toga, u propovedima su zabeležene i metafore iz domena OSLOBAĐANJE: SPASENJE JE OSLOBOĐENJE OD ZLA i SPASENJE JE IZLEČENJE, odnosno oslobođenje od bolesti. Ova kategorija naglašava oslobađanje od negativnog. Naredni primer ilustruje prvu metaforu iz ovog domena: *Samo čovek ovom silom Duha svetoga, prstom božjim, može da bude oslobođen od duha nečastivoga, od demona, od samoga Sotone* (P3). Sledeći odeljak ilustruje metaforu SPASENJE JE IZLEČENJE: *Možeš biti slobodan, oslobođen, izlečen, podignut, a iznad svega, možeš ući u moje carstvo* (P2). Ta metafora je povezana s metaforom GREH JE BOLEST, odnosno spasenje isceljuje od vezanosti za greh.

4.2. Ciljni domen GREH

Konceptualizacija greha vrši se pomoću 11 metafora. Uzevši u obzir da se radi o pojmu s negativnom konotacijom, nije iznenađujuće to što su najzastupljenije metafore iz domena negativne funkcije i ropstva, a pored njih se pojavljuje i metafora iz domena nasledstva: GREH JE NASLEDSTVO, ekscerpirana iz primera: [...] *Pelagije, koji je tvrdio da čovek nema onu grešnu prirodu, da ništa nije nasledio od Adama, znači taj iskonski greh* (P2). Implicira se da se greh, kao i nasledstvo, prenosi s kolena na koleno.

U okviru domena ropstva evidentirane su dve slične metafore: GREH JE SVEZA i GREH JE LANAC, i pored njih metafore: GREH JE ROBOVLASNIK i GREH JE ROPSTVO. U narednom citatu javlja se potonja metafora: [...] *a rob nema svoju glavu i svoje upravljanje, nego – kontroliše ga greh* (P3). Ovde je istaknuta kontrola kao karakteristika greha: kao što robovlasnik kontroliše robove, tako i greh ima vlast nad ljudima. Naredne dve metafore, GREH JE SVEZA i GREH JE LANAC, takođe ističu viđenje greha kao sveze koja onemogućava slobodno delovanje. Pomoću metafore

GREH JE LANAC, pomenutim atributima greha dodaju se kvaliteti čvrstine i otpornosti, jer je lanac teško prekinuti. Dve pomenute metafore predstavljene su u primeru koji sledi: *Hvala Bogu za Duha svetoga, koji je takođe Bog i koji dolazi tom silom svojom, silom božjom, da razveže tamo i da kaže, da pokida lance [...]* (P3). Kao jedna od istaknutijih podmetafora ovog domena izdvaja se metafora GREH JE ROPSTVO – zabeležena u primeru: [...] *Isus je otkupio nas, otkupio je nas od ropstva grehu* (P1), koja se zasniva na paralelama između iskustva ropstva i doživljaja greha.

Domen negativne funkcije sadrži metafore: GREH JE MANA, GREH JE PRLJAVŠTINA/NEČISTOTA, GREH JE BESPLODNOST/JALOVOST, GREH JE DUG, GREH JE IZGUBLJENOST i GREH JE PAD. U prve tri metafore ističe se razumevanje greha kao nesavršenosti ili nedostatka, odnosno kao vrste nemoralnosti, što se može povezati s metaforama MORALNA ČISTOTA JE ČISTOĆA i NEMORALNOST JE NEČISTOĆA (Lakoff – Johnson 1999: 307–308). U moralnom smislu, biti čist ima pozitivnu konotaciju, što je u suprotnosti s biti nečist, a odnosi se na nemoralnost (Lakoff – Johnson 1999: 308).

Metaforu GREH JE MANA ilustruje primer: [...] *posvećujemo se, zato što nas je izabrao da pred njim budemo sveti i bez mane* (P1). Akcenat je na tome da je greh suprotnost svetosti i savršenosti. Metafora GREH JE PRLJAVŠTINA/NEČISTOTA, iz primera: [...] *naše srce jeste nečisto* (P2), vrlo je slična prethodnoj i usredsređuje se na ideju da greh prlja samu ljudsku srž – srce. Greh je konceptualizovan kao besplodnost/jalovost u sledećem iskazu: *Da se okrenemo od mrtvih, besplodnih, jalovih, ili kako god da ih nazovemo, dela* (P3). Metafora GREH JE DUG iz finansijskog konteksta proističe iz verovanja da je greh dug prema Bogu, koji je poverilac, a plaća ga Hristos kao otkupitelj, kroz žrtvu na krstu. Izdvojena je iz sledećeg primera: *Ako je plaćeno, ako je Isus Hrist platio za svakoga [...], nema potrebe više niko da plaća za to* (P1). Osim toga, GREH JE IZGUBLJENOST, što je povezano s metaforom VERA JE PUT (Meidhiatiningsih – Muhamadi 2024: 218). Metafora o grehu kao o izgubljenosti ilustrovana je sledećim primerima: [...] *mi moramo shvatiti totalnu iskvarenost, izopačenost, kako god, u grehu, da smo izgubljeni [...]* (P2) i: *Pa, on je izgubljen čovek* (P2). Ovim se ističe da greh podrazumeva skretanje s pravog puta i propast duše, ali se može odnositi i na osećaj izgubljenosti kod ljudi u grehu, pri čemu je na snazi pojmovna metonimija OSEĆAJ KOJI SE JAVLJA U GREHU ZA GREH. Naredna metafora, GREH JE PAD, ekscerpirana je iz primera: *Onome koji je u stanju da vas sačuva od pada [...]* (P2) i: [...] *jer su sagrešili i pali pod vladavinu [...]* (P3). Metafora GREH JE PAD povezana je s metaforom LOŠE JE NISKO/DOLE i predstavlja suprotnost metafori DOBRO JE VISOKO (Lakoff – Johnson 2003: 16). S obzirom na to da pad često izaziva povrede, upotrebljena metafora implicira to da je greh opasan i da može imati trajne posledice.

5. Zaključak

Rezultati ovog istraživanja pružaju uvid u način na koji pojmovne metafore funkcionišu u propovedničkom diskursu, s posebnim težištem na pojmovima spasenja i greha. Analizom tri propovedi ekscerpirano je 25 pojmovnih metafora, od kojih se 14 odnosi na spasenje, dok se 11 tiče greha.

Što se tiče prvog cilja istraživanja, pojam spasenja u propovedima je konceptualizovan korišćenjem metafore iz četiri domena: preobražaj i novi život, vrednost, simbolička zaštita, te oslobođenje i isceljenje. Domen preobražaja i života, koji obuhvata metafore poput SPASENJE JE PREOBRAĆANJE, SPASENJE JE (PONOVRNO) ROĐENJE, SPASENJE JE UZVISIVANJE, SPASENJE JE ŽIVOT i SPASENJE JE PROSVETLJENJE, pokazuje da spasenje prvenstveno podrazumeva duboku unutrašnju transformaciju neke osobe. Kroz ove metafore jasno se vidi da spasenje nije samo oslobađanje od greha nego i novi početak. Takođe, metafora SPASENJE JE PROSVETLJENJE naglašava intelektualni i duhovni aspekt spasenja, jer verniku otvara oči za božju perspektivu. Zajednička karakteristika ovih metafora jeste predstavljanje spasenja kao prelaska iz jednog stanja u drugo: iz smrti u život i iz tame u svetlost. Dobijeni nalazi u određenoj meri se preklapaju s metaforama za spasenje koje su zabeležili drugi autori (Beck 2011: 34).

Domen vrednosti i posedovanja uključuje metafore: SPASENJE JE DAR, SPASENJE JE VLASNIŠTVO, SPASENJE JE NASLEDSTVO i SPASENJE JE JELO. Ovaj domen naglašava spasenje kao dar koji čovek dobija od Boga. Spasenje se ne zasniva na ljudskom trudu, već se predstavlja kao poklon od Boga. Pored toga, metafore unutar ovog domena prikazuju spasenje kao nešto što ima opipljivu vrednost.

Simbolička zaštita predstavlja treći domen i obuhvata metafore: SPASENJE JE UŽE, SPASENJE JE HALJINA i SPASENJE JE PEČAT. Ove metafore oslikavaju spasenje kroz materijalne predmete, koji naglašavaju pouzdanost i pripadnost. Sve ove slike zajednički pokazuju da se spasenje može razumeti pomoću svakodnevnih predmeta koje ljudi koriste, što utiče na to da poruka propovednika postane jasnija.

Domen oslobođenja i isceljenja uključuje metafore SPASENJE JE OSLOBOĐENJE OD ZLA i SPASENJE JE IZLEČENJE. Ove metafore pokazuju da spasenje funkcioniše kao sredstvo obnove i oslobođenja od greha. Njihova primena naglašava iskustveni aspekt spasenja, odnosno činjenicu da vernici mogu doživeti konkretne promene u životu.

Što se tiče drugog cilja istraživanja, u okviru ciljnog domena greha ekscerpirano je 11 metafora, koje se mogu podeliti u dva glavna domena: ropstvo i negativna funkcija, uz dodatak domena nasledstva. Najzastupljenije metafore su: GREH JE ROPSTVO, GREH JE LANAC i GREH JE SVEZA, koje naglašavaju ograničavajuću prirodu greha. Ove metafore povezuju greh s fizičkim ropstvom, čime se olakšava razumevanje greha kao ozbiljne duhovne teškoće. Konceptualizacija greha kroz metaforu robovlasnika u saglasnosti je s nalazima istraživanja na korpusu *Svetog*

pisma, koji ukazuju na to da se greh konceptualizuje kao gospodar kojima su ljudi sluge (Owiredu 2021: 95), što govori o značaju *Svetog pisma* kao izvora za pripremu baptističkih propovedi.

Metafore iz domena negativne funkcije (GREH JE MANA, GREH JE PRLJAVŠTINA/ NEČISTOTA, GREH JE BESPLODNOST/JALOVOST, GREH JE DUG, GREH JE IZGUBLJENOST i GREH JE PAD) osvetljavaju negativne posledice greha. Ove metafore ne samo da opisuju greh nego i ukazuju na potrebu za spasenjem. Metafora GREH JE NASLEDSTVO dodatno skreće pažnju na prenošenje grešnog stanja još od prvog čoveka, što je naročito značajno za konceptualizaciju prvobitnog greha.

Domen negativne funkcije obuhvata metafore: GREH JE MANA, GREH JE PRLJAVŠTINA, GREH JE BESPLODNOST, GREH JE DUG, GREH JE IZGUBLJENOST i GREH JE PAD. Kao mana, on označava nesavršenost; kao prljavština, ukazuje na duhovnu nečistotu; kao besplodnost, naglašava neproduktivnost; kao dug, označava obavezu koju čovek ne može da izmiri bez Boga. Metafore izgubljenosti i pada oslanjaju se na prostorne odnose – kada je u grehu, čovek je na pogrešnom putu ili na niskom položaju. Metaforičko oslikavanje greha kao duga podudara se s metaforama za greh iz prethodnih istraživanja (Kövecses 2011: 342).

Zanimljivo je da se greh, isto kao i spasenje, konceptualizuje upotrebom metafore nasledstva (GREH JE NASLEDSTVO i SPASENJE JE NASLEDSTVO), čime se kontrastiraju manjkavo nasledstvo koje čovek dobija od predaka i živototvorno nasledstvo od Boga. Metafore greha i spasenja često deluju zajedno: jedne objašnjavaju značenje drugih, kao u primerima GREH JE ROPSTVO, a SPASENJE JE OSLOBOĐENJE. Uočen je i obrazac međusobno suprotne prostorne metaforizacije: greh se često prikazuje kao nešto što se nalazi dole i tamne je boje (GREH JE PRLJAVŠTINA), dok se spasenje prikazuje kao nešto što je gore i svetlo je (SPASENJE JE PROSVETLJENJE). Zbog toga njihova zajednička upotreba vernicima omogućava da jasnije razumeju poruku propovedi.

Ograničenja ovog istraživanja proističu iz veličine i sastava korpusa, koji obuhvata tri propovedi iste denominacije, na istom jeziku i iz istog vremenskog perioda. Komparativna analiza na različitim jezicima mogla bi pružiti uvid u razlike u metaforizaciji religijskih pojmova. Osim toga, bilo bi interesantno uporediti način na koji su religijski koncepti metaforički predstavljeni u propovedima s načinima na koje su konceptualizovani u sekularnim tekstovima. Tako bi se doprinelo boljem razumevanju uloge metafora u oblikovanju religijskog diskursa i u širem kontekstu.

IZVORI

Propoved 1 – P1: Baptistička teološka škola (19. 10. 2019). *Sila Hristovog dela na krstu* [Video].
Jutjub. <https://www.youtube.com/watch?v=8YRLo1nQh2E>

- Propoved 2 – P2: Baptistička teološka škola (19. 10. 2019). *Sigurnost spasenja* [Video]. Jutjub. <https://www.youtube.com/watch?v=Q659H9pmndE>
- Propoved 3 – P3: Hrišćanska baptistička crkva (28. 1. 2018). *Carstvo nebesko, pokajanje* [Video]. Jutjub. https://www.youtube.com/watch?v=Co_kXJgliu4

L I T E R A T U R A

- Beck, Richard (2011). *Unclean: Meditations on Purity, Hospitality, and Mortality*. Eugene: Wipf and Stock Publishers.
- Bloesch, Donald George (1989). *Osnove evanđeoske teologije. Prvi dio: Bog, autoritet, spasenje*. Novi Sad: Dobra vest.
- Evans, Vyvyan and Melanie Green (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Klikovac, Duška (2004). *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Kövesces, Zoltán (2002). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Kövesces, Zoltán (2011). The Biblical Story Retold: A Cognitive Linguistic Perspective. In: *Cognitive Linguistics: Convergence and Expansion* (eds. M. Brdar, C. Th. Gries and M. Ž. Fuchs). Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 325–354.
- Lakoff, George (1990). The Invariance Hypothesis: is abstract reason based on image schemas? *Cognitive Linguistics*. 1/1: 39–74.
- Lakoff, George and Mark Johnson (1999). *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. New York: Basic books.
- Lakoff, George and Mark Johnson (2003). *Metaphors We Live By*. London: The University of Chicago Press.
- Meidhiatiningsih, Amelia and Sani Insan Muhamedi (2024). Metaphors of Faith: Exploring Spiritual Journey through Concrete Analogies in Nick Vujicic's Works. *Journal of English Language Teaching, Linguistics and Literature*. 4/2: 207–223.
- Owiredu, Charles (2021). Sin is a person: Some ontological metaphors in the Bible. *Acta Theologica*. 41/1: 87–100.
- Rasulić, Katarina (2004). *Jezik i prostorno iskustvo: konceptualizacija vertikalne dimenzije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet.
- Ungerer, Friedrich and Hans-Jörg Schmid (2006). *An Introduction to Cognitive Linguistics*. 2nd edition. Harlow: Pearson Longman.
- Vuković, Milovan i Dragan Todorović (2020). *Osnovi sociologije*. Niš: Univerzitet u Nišu – Filozofski fakultet.
- Zarifović Grković, Mirjana (2020). Gordost u frazeologiji nemačkog i srpskog jezika. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*. XLV/1: 17–31.

Jelena Zivlak

CONCEPTUAL METAPHORS OF SALVATION AND SIN IN BAPTIST SERMONS

Summary

This study investigates the use of conceptual metaphors in religious discourse in Serbian, focusing on the conceptualization of SIN and SALVATION in Baptist sermons. The research adopts a cognitive-linguistic approach and applies conceptual metaphor theory to examine how these theological concepts are represented in language and how metaphors shape the understanding and interpretation of religious discourse. The objectives of the study are: 1) to identify conceptual metaphors with SALVATION as the target domain and group them into conceptual domains based on semantic similarity; 2) to identify conceptual metaphors with SIN as the target domain and group them based on semantic similarity. The corpus consists of three sermons by Baptist pastors from Vojvodina. Each sermon, ranging from 45 to 60 minutes, was transcribed, resulting in a total of 25 conceptual metaphors. The metaphors were analyzed and classified according to their target domains, offering an overview of the main conceptual patterns in the discourse. The salvation domain includes 14 metaphors grouped into four subdomains: transformation and new life, value and possession, symbolic protection, and liberation and healing. Metaphors such as SALVATION IS (RE)BIRTH, SALVATION IS ENLIGHTENMENT and SALVATION IS A GIFT highlight the inner transformation, spiritual enlightenment, and experiential nature of salvation. The domain of sin includes 11 metaphors, primarily related to bondage and negative functions, such as SIN IS SLAVERY, SIN IS A CHAIN, and SIN IS FILTH, which emphasize the destructive, limiting, and corrupting nature of sin. Some metaphors in both domains reflect the idea of inheritance (SALVATION IS INHERITANCE VS. SIN IS INHERITANCE), contrasting salvation as a spiritual gift from God with sin as a destructive gift given by ancestors. The analysis demonstrates that conceptual metaphors function as cognitive tools that shape the interpretation of theological ideas in sermons, making abstract religious concepts comprehensible. Patterns of contrasting spatial metaphors—sin as low and dark and salvation as high and illuminating—further facilitate understanding. Limitations of the study include the small and homogeneous corpus, and future research could include cross-denominational or cross-linguistic comparisons to explore broader patterns of metaphor usage.

KEYWORDS: conceptual metaphors, salvation, sin, theological discourse.

Msr Jelena Zivlak
 Departman za opšte discipline u tehnici
 Fakultet tehničkih nauka
 Univerzitet u Novom Sadu
 Srbija
zivlajakelena@uns.ac.rs